

Doc. PhDr. Bohumil Stejskal, CSc.
Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky
Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická
Technická univerzita v Liberci

Posudek disertační práce

Autor: PhDr. Mgr. Lada Furmaníková
Název: **Osoby s kognitivním deficitem v důsledku schizofrenie jako cílová skupina speciální pedagogiky**

Posuzovaná disertační práce je v současném trendu integračních snah bezesporu příspěvkem k řešení problému společensky závažného a v současnosti i aktuálního. Hledá možnost podpory rozvoje schopností, dovedností a posílení sociální adaptace osob s duševní poruchou (schizofrenií) a tím přispět ke zkvalitnění jejich života a k integraci do práce a života společnosti. Předmětem zkoumání je nemalá skupina osob, které byla dosud věnována především tradiční psychiatricko-terapeutická péče ve zdravotnických zařízeních a dlouhodobé pobytové služby v zařízeních sociálních. Na okraji zájmu zůstával nácvik sociálních a adaptivních dovedností pro případný návrat jedince do každodenního i pracovního života. Autorka se domnívá, že největší překážkou pro uživatele těchto služeb je deficit jejich kognitivních funkcí na straně jedné a nepřipravenost pečujícího personálu přizpůsobit mu zásady a metody své práce na straně druhé. Proto vychází z předpokladu, že podobnou skupinou osob s poruchami poznávacích procesů by jiné etiologie jsou jedinci s mentální retardací, a proto se domnívá, že zkušeností, zásad a metod výchovné a rehabilitační práce vědního oboru psychopedie by bylo možné využít i v péči o osoby s duševní poruchou. Jde tedy o problém interdisciplinární.

Hodnocená práce zahrnuje 186 stran vlastního textu, 63 schémat, tabulek, obrázků a grafů a 6 příloh. Svá teoretická východiska autorka opírá o 139 položek převážně aktuální odborné literatury a pramenů domácí i zahraniční provenience. Autorka prokázala schopnost s nimi precizně pracovat a formulovat text odborným stylem vyváženě a se smyslem pro podstatné.

Již samotný úvod představuje srozumitelný a přesvědčivý vstup. Práce je členěna do devíti kapitol, z nichž prvních pět tvoří teoretický pohled na řešenou problematiku. V těchto pěti kapitolách autorka shrnuje současný stav poznání v oblasti řešené problematiky především z aspektu medicínského. Nejprve vysvětluje pojem „kognitivní funkce“ z hlediska řešeného problému, přičemž klade důraz na pozornost a paměť. Dále detailně popisuje schizofrenii a pokles dílčích kognitivních funkcí a schopností těchto nemocných, které jsou důležité pro jejich interakci s okolním sociálním i materiálním prostředím. Tento kognitivní deficit chápe jako prediktor snížené adaptability a kvality života. Dále se snaží zdůvodnit pro tuto oblast psychicky nemocných vytvoření samostatné cílové skupiny psychopedie osob s kognitivním deficitem různé etiologie.

způsobující obtíže v běžném každodenním životě člověka. Zmiňuje pedagogické zákonitosti, didaktické zásady a metody, kterých by bylo možné v edukační práci se schizofreniky využívat. Teoretickou část autorka uzavírá kapitolou o péči poskytované osobám se schizofrenií u nás podle jednotlivých resortů, popisem užívaných metod práce a uvádí programy nácviku sociálních dovedností užívaných u nás a v zahraničí. Poukazuje na skutečnost, že efekt farmakologické intervence i neuro-psychologické rehabilitace kognitivních funkcí není příliš výrazný. Tím více vystupuje do popředí řešeného problému cílová skupina sledovaná v praktické části disertace, tedy osoby s kognitivním deficitem vzniklým v důsledku schizofrenie a využívající dosud převážně jen sociální služby. Jde tedy o jedince vyžadující poměrně velké podpory druhé osoby. Autorka si pak netradičně místo hypotéz klade otázky kdo jsou tito lidé, kteří s duševně nemocnými pracují, do jaké míry jsou o kognitivním deficitu klientů obeznámeni, zda mu rozumějí a zda mu přizpůsobují svoji práci. Provádí explorativní, deskriptivní, orientační šetření k získání poznatků o skupině osob se schizofrenií umístěných v pobytovém sociálním zařízení a dále k získání poznatků o skupině osob o tyto nemocné pečujících. Vybraný zkoumaný vzorek tvoří poměrně homogenní skupina 32 uživatelů péče a celkem 22 zdravotních sester a pracovnic sociální péče Domova se zvláštním režimem v Krásné Lípě. Nejde o vzorek příliš široký a bylo by nepatřičné získané výsledky jednostranně zobecňovat. Na druhé straně jde o práci ojedinělou a v pravém slova smyslu průkopnickou s velmi ušlechtilým aktuálním cílem: dát postiženým lidem co největší míru rehabilitace, socializace až integrace.

Považuji tuto práci kolegyně Furmaníkové za první krok, k němuž bude třeba učinit mnohé další, které dají odpovědi, z nichž některé uvádím nikoliv jako výtku, ale jako předmět rozpravy.

V porovnání deficitu kognitivních schopností mentálně retardovaných a schizofreniků i při rozdílné etiologii určitá podoba jistě je, především se skupinou osob dementních. U ní jde také vlastně o resocializaci. Přesto si nemyslím, že to bude tak jednoduché. Asi bude třeba porovnat zvláštnosti všech poznávacích procesů počínaje vnímáním přes pozornost, paměť... až k myšlení, porovnat i volní vlastnosti, které rovněž sehrávají důležitou roli v procesu rehabilitace (mám například na mysli apatii schizofreniků), a pak po zjištění shodných a rozdílných znaků vybrat ty postupy, které se v psychopedii osvědčily a budou efektivní i u schizofreniků.

Druhá má otázka se týká vědního oboru. Autorka se přimlouvá za vytvoření jakéhosi podoboru psychopedie. Překvapuje mne její snaha o další její diversifikaci speciální pedagogiky v etapě, kdy se hranice jednotlivých pedií překrývají nebo i stírají, kdy pro mnohá postižení ani nemáme žádnou pedii určenou. Souhlasím více s jejím názorem využít více speciálně pedagogických zákonitostí, zásad a metod práce, aniž bychom museli definovat nový podobor psychopedie. Bezesporu jde v práci o problém multidisciplinární, na jehož řešení by se měli více než dosud podílet speciální pedagogové, s čímž bohužel náš

resortní systém při personálním vybavení pracovišť tohoto druhu dosud nepočítá.

Vítám předloženou disertaci jako první výzvu k pozornosti o další skupinu osob s postižením, které se kromě psychoterapeutické a sociální všestranné péče dosud nedostává.

V době, kdy usilujeme o kvalitativně vyšší humánní úroveň života postižených spoluobčanů, je každá práce řešící tuto otázku přínosem. Hodnocená disertace je výrazem úsilí pomoci jedincům žijícím často na okraji zájmu společnosti. Otevírá dosud neřešený problém a obsahuje původní poznatky a doporučení pro praxi. Protože splňuje požadavky kladené na práce tohoto druhu, navrhuji, aby byla přijata k obhajobě.

V Liberci dne 31. 8. 2009

Doc. PhDr. Bohumil Stejskal, CSc.